

Europos Sąjungos
Taryba

Briuselis, 2023 m. gruodžio 5 d.
(OR. en)

16112/23

CORDROGUE 119
SAN 710

POSĖDŽIO REZULTATAI

nuo:	Tarybos generalinio sekretoriato
data:	2023 m. gruodžio 4 d.
kam:	Delegacijoms

Ankstesnio dokumento Nr.:	15547/23 + ADD 1
------------------------------	------------------

Dalykas:	Tarybos išvados dėl žmonių, turinčių su narkotikų vartojimu susijusių sutrikimų, su kuriais kartu pasireiškia kiti psichikos sveikatos sutrikimai
----------	---

Delegacijoms priede pateikiamos Tarybos išvados dėl žmonių, turinčių su narkotikų vartojimu susijusių sutrikimų, su kuriais kartu pasireiškia kiti psichikos sveikatos sutrikimai, patvirtintos 2023 m. gruodžio 4 d. įvykusiame 3992-ame Tarybos (teisingumas ir vidaus reikalai) posėdyje.

Tarybos išvados dėl žmonių, turinčių su narkotikų vartojimu susijusių sutrikimų, su kuriais kartu pasireiškia kiti psichikos sveikatos sutrikimai

Europos Sąjungos Taryba,

PRIMINDAMA, kad:

Pasaulio sveikatos organizacijos (PSO) konstitucijoje sveikata apibrėžiama, kaip visiškos fizinės, psichinės ir socialinės gerovės būseną, o ne vien tik nesirgimas kokia nors liga ar negalios neturėjimas, ir akcentuojama, kad galimybė turėti sveikatą, atitinkančią aukščiausius įmanomus pasiekti standartus, yra viena iš pagrindinių kiekvieno žmogaus teisių¹;

pagal 3 darnaus vystymosi tikslą skatinama, kad užtikrinant visuotinę sveikatos apsaugą visi turėtų vienodas ir nediskriminacines galimybes naudotis kokybiškomis sveikatos priežiūros paslaugomis²;

pagal ES pagrindinių teisių chartiją kiekvienas turi teisę į profilaktinę sveikatos priežiūrą ir teisę į gydymą nacionalinių teisės aktų ir praktikos nustatyta tvarka. Apibrėžiant ir vykdant visą Sąjungos politiką ir veiklą, užtikrinamas aukštas žmonių sveikatos apsaugos lygis;

2021–2025 m. ES narkotikų strategija³ ir 2021–2025 m. ES narkotikų veiksmų planu⁴ siekiama apsaugoti ir gerinti visuomenės ir asmens gerovę, apsaugoti ir propaguoti visuomenės sveikatą, užtikrinti aukštą plačiosios visuomenės saugumo ir gerovės lygį, gerinti sveikatos raštingumą ir tinkamų specialiųjų poreikių turinčių asmenų grupių gydymo ir priežiūros modelių įgyvendinimą laikyti strategine prioritetine sritimi.

¹ [Constitution of the World Health Organization \(who.int\)](https://www.who.int) (Pasaulio sveikatos organizacijos konstitucija)

² JT darnaus vystymosi tikslai. 3 tikslas: užtikrinti sveiką gyvenseną ir skatinti visų amžiaus grupių gerovę: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/health/>

³ 2021–2025 m. ES narkotikų strategija (OL C 102I, 2021 3 24, p. 1)

⁴ 2021–2025 m. ES narkotikų veiksmų planas (OL C 272, 2021 7 8, p. 2)

2023 m. birželio 7 d. paskelbtame *Komisijos komunikate dėl visapusiško požiūrio į psichikos sveikatą*⁵ pripažįstama, kad turėtų būti atsižvelgiama ir į asmenų, sergančių gretutinėmis ligomis, specialios priežiūros poreikius, kad jiems būtų lengviau gauti veiksmingą gydymą, visų pirma asmenims, patiriantiems su narkotikų vartojimu susijusių sutrikimų, pagal 2021–2025 m. ES narkotikų strategiją ir susijusį veiksmų planą. Be to, komunikate nurodomi trys pagrindiniai principai, kurie turėtų būti taikomi kiekvienam piliečiui: tinkamos ir veiksmingos prevencijos prieinamumas, ii) aukštos kokybės ir įperkamu psichikos sveikatos priežiūros ir gydymo paslaugų prieinamumas ir iii) galimybė pasveikus reintegrotis į visuomenę;

PSO⁶, JT narkotikų kontrolės ir nusikalstamumo prevencijos biuras (UNODC)⁷ ir Europos narkotikų ir narkomanijos stebėsenos centras (EMCDDA)⁸ pripažįsta, kad narkotikus vartojantys ir su narkotikų vartojimu susijusių sutrikimų turintys asmenys dažnai taip pat turi kitų psichikos sveikatos sutrikimų, taigi jų tarpusavio sąsaja turėtų būti laikoma įprastu reiškiniu, o ne išimtimi. Šie asmenys, taip pat vadinami asmenimis, turinčiais su narkotikų vartojimu susijusių sutrikimų, su kuriais kartu pasireiškia kiti psichikos sveikatos sutrikimai, arba asmenimis, turinčiais su narkotikų vartojimu susijusių sutrikimų ir kitų gretutinių psichiatrinių sutrikimų, arba asmenimis, turinčiais dvejopo pobūdžio sutrikimų, yra specialiųjų poreikių turinčių asmenų grupė;

⁵ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl visapusiško požiūrio į psichikos sveikatą, COM(2023) 298 final.
https://health.ec.europa.eu/publications/comprehensive-approach-mental-health_en

⁶ PSO / UNODC su narkotikų vartojimu susijusių sutrikimų gydymo tarptautiniai standartai:
<https://www.who.int/publications/i/item/international-standards-for-the-treatment-of-drug-use-disorders>

⁷ Narkotinių medžiagų komisijos konferencijos dokumentas „Comorbidities in drug use disorders“ („Sergamumas gretutinėmis ligomis su narkotikų vartojimu susijusių sutrikimų atveju“) (2022 m.):
https://www.unodc.org/documents/drug-prevention-and-treatment/UNODC_Comorbidities_in_drug_use_disorders.pdf

⁸ EMCDDA, „Comorbidity of substance use and mental disorders in Europe“ („Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo ir psichikos sutrikimų komorbidiskumas Europoje“): [EMCDDA, „Comorbidity of substance use and mental disorders in Europe“ \(„Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo ir psichikos sutrikimų komorbidiskumas Europoje“\)](#):

su narkotikų vartojimu susiję sutrikimai ir kiti kartu pasireiškiantys psichikos sveikatos sutrikimai yra susiję su įvairiomis neigiamomis pasekmėmis: palyginti su viena sutrikimą turinčiais asmenimis, dvejojo pobūdžio sutrikimų turinčių asmenų atveju psichopatologiskumas yra didesnis, jie dažniau patenka į skubiosios pagalbos skyrius, jų daugiau hospitalizuojama dėl psichiatrinių priežasčių, esama didesnės rizikos, kad jie vėl pradės vartoti narkotikus, jie prasčiau laikosi gydymo plano ir jų gydymo rezultatai yra prastesni, o savižudybės, perdozavimo ir ankstyvos mirties tikimybė yra didesnė. Be to, labiau tikėtina, kad dvejojo pobūdžio sutrikimų turintys pacientai elgsis nepaisydami didelės rizikos, susijusios su infekcijomis, pavyzdžiui, ŽIV ir hepatito C virusais. Jie taip pat dažniau patiria socialines pasekmes, tokias kaip nedarbas, skurdas ir benamystė, palyginti su asmenimis, turinčiais tik su narkotikų vartojimu susijusių sutrikimų arba psichikos sutrikimų, nesusijusių su narkotikų vartojimu⁸⁹¹⁰;

dvejojo pobūdžio sutrikimai sveikatos ir socialinėms sistemoms kelia nemažą našą, o PSO ir UNODC pabrėžia, kad su narkotikų vartojimu susijusių sutrikimų turinčių asmenų atveju svarbu nustatyti ir gydyti gretutinius psichikos sutrikimus. Abi organizacijos rekomenduoja, kad dvejojo pobūdžio sutrikimų turinčių asmenų nepatenkintų poreikių klausimui spręsti nacionalinėse sveikatos sistemose būtų parengta koordinuojama strategija ir intervencinių priemonių būtų imamasi skirtingais sistemos lygmenimis⁸⁹;

PRIPAŽINDAMA, kad:

dvejopo pobūdžio sutrikimai ES valstybėse narėse yra paplitę, nors turimi duomenys apie jų paplitimą vis dar yra riboti ir nevienalyčiai. Tyrimai, kai jų esama, rodo, kad rodikliai priklauso nuo įvairių veiksnių, įskaitant tirtą imtį (pvz., plačioji visuomenė, bendrųjų ligoninių, psichinės sveikatos ar narkotikų tarnybų pacientai, kalėjimuose esantys asmenys, benamiai), individualius ir socialinius veiksnius, vartojamos medžiagos rūšį ir vartojimo metodus (pvz., dažnumas, vartojimo būdas...), galimybę naudotis sveikatos priežiūros / socialinėmis paslaugomis dalyvaujant kvalifikuotiems specialistams (pirminės, psichikos sveikatos ar narkotikų vartojimo priežiūros). Dauguma atvejų duomenų apie dvejopo pobūdžio sutrikimus rinkimas stebėsenos tikslais yra ribotas arba jie nerenkami, o matavimo metodai / priemonės skirtingose šalyse ir skirtingomis aplinkybėmis skiriasi. Aspektas, kurį verta akcentuoti, yra stigmatizacijos ir potencialios diskriminacijos teikiant psichikos sveikatos paslaugas poveikis, ypač kai tai susiję su narkotikų vartojimu⁹¹⁰¹¹;

reikia plėtoti, teikti ir įgyvendinti faktiniais duomenimis grindžiamą prevenciją ir imtis intervencinių priemonių, kurios būtų veiksmingos dvejopo pobūdžio sutrikimų atveju. Tos intervencinės priemonės turi būti integruotos, daugiadalykės, visapusiškos ir nediskriminacinės. Tačiau šioje srityje tebėra iššūkių, susijusių su turimų mokslinių tyrimų rezultatų įgyvendinimu dėl integruoto terapinio požiūrio į dvejopo pobūdžio sutrikimus, taip pat užtikrinant veiksmingo gydymo ir kitų intervencinių priemonių prieinamumą;

⁹ 2023 m., EMCDDA „Women and drugs: health and social responses“. („Moterys ir narkotikai: reagavimo priemonės sveikatos apsaugos ir socialinėje srityje“) https://www.emcdda.europa.eu/publications/mini-guides/women-and-drugs-health-and-social-responses_en

¹⁰ 2023 m., EMCDDA „Older people and drugs: health and social responses“. („Vyresnio amžiaus asmenys ir narkotikai: reagavimo priemonės sveikatos apsaugos ir socialinėje srityje“) https://www.emcdda.europa.eu/publications/mini-guides/older-people-and-drugs-health-and-social-responses_en

¹¹ 2023 m., EMCDDA „Homelessness and drugs: health and social responses“ („Benamystė ir narkotikai: reagavimo priemonės sveikatos apsaugos ir socialinėje srityje“). https://www.emcdda.europa.eu/publications/mini-guides/women-and-drugs-health-and-social-responses_en

Daugumoje ES valstybių narių dvejojo pobūdžio sutrikimų atveju priežiūrą dalijasi du priežiūros tinklai: psichikos sveikatos priežiūros tinklas ir priklausomybės nuo narkotikų gydymo tinklas. Dėl to gali kilti sunkumų užtikrinant gydymo prieinamumą ir veiksmingumą ir kartu specifinių iššūkių (t. y. kreipimosi ne tuo adresu problema). Siekiant išvengti situacijos, kai pacientai, turintys dvejojo pobūdžio sutrikimų, turi ribotą prieigą prie tinkamų gydymo paslaugų arba tokios prieigos neturi, reikėtų dėti konkrečias pastangas nustatyti šiuos sutrikimus ir metodus, kurie užtikrintų glaudų skirtingų paslaugų teikimo koordinavimą / integravimą;

reikia didinti informuotumą apie su narkotikais susijusių sutrikimų ir kitų psichikos sveikatos sutrikimų (arba ligų) turinčių asmenų specialiuosius priežiūros poreikius imantis sveikatos apsaugos ir socialinės srities reagavimo priemonių, be kita ko, prevencijos, gydymo, žalos mažinimo ir reintegracijos srityse;

be to, norint sukurti sistemą, kurioje su narkotikais susijusių sutrikimų ir kitų psichikos sveikatos sutrikimų turintiems asmenims teikiamos prieinamos, įperkamos, faktiniais duomenimis grindžiamos paslaugos, reikia įtraukti visus atitinkamus suinteresuotuosius subjektus, įskaitant politikos formuotojus, sveikatos ir socialinės srities specialistus⁸, akademinę bendruomenę, pilietinę visuomenę ir realios patirties turinčius asmenis. Taip pat reikia valstybių narių ir Komisijos bendradarbiavimo keičiantis patirtimi ir geriausios praktikos pavyzdžiais.

Reikės parengti rodiklius, kad būtų galima stebėti pažangą šioje srityje, be kita ko, susijusią su epidemiologine padėtimi ir intervencinėmis priemonėmis, kuriomis reaguojama;

reikia tobulinti ir toliau plėtoti pastangas, skirtas ypatingose ir pažeidžiamumo situacijose esantiems dvejojo pobūdžio sutrikimų turintiems asmenims, pavyzdžiui, vaikams, jaunimui ir vyresnio amžiaus asmenims, benamiams, migrantų kilmės ar etninėms mažumoms priklausantiems asmenims, LGBTI¹² asmenims, asmenims su negalia, taip pat asmenims, esantiems tam tikroje aplinkoje, pavyzdžiui, kalėjimuose, asmenims, kuriems taikoma privaloma priežiūra, arba teismo procesuose dalyvaujantiems asmenims. Kovoiant su nelygybe psichikos sveikatos ir dvejojo pobūdžio sutrikimų srityje itin svarbu laikyti lyčių lygybės nuostatu ir JT darnaus vystymosi tikslų principo „nė vieno nepalikti nuošalyje“. Apskritai reikia spręsti stigmatizacijos ir diskriminacijos rizikos klausimus ir nustatyti prevencijos veiklos galimybes;

¹² Žr. Komisijos 2020–2025 m. LGBTIQ asmenų lygybės strategiją (COM(2020) 698 final).

PRIPAŽINDAMA, kad:

tarp didžiausių iššūkių, su kuriais šiuo metu susiduria ir ateinančiais metais susidurs politikos formuotojai ir specialistai, yra priežiūros strategijų nustatymas, įskaitant ankstyvą sutrikimų nustatymą, tikslią diagnozę, koordinuojamą priežiūrą, faktiniais duomenimis grindžiamą gydymą, sveikatos ir socialinės priežiūros specialistų bei kitų asmenų mokymą pagal poreikį, ir tinkamas šių pacientų poreikių tenkinimo finansavimas;

ES valstybėms narėms priklauso parengti ir patvirtinti narkotikų politikos priemonės, kartu PRIMINDAMA, kad pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 168 straipsnį Europos Sąjunga papildo valstybių narių veiksmus mažinant su narkotikais siejamą žalą sveikatai, įskaitant informavimo ir prevencijos priemones;

nors psichikos sveikatos priežiūros valdymas priklauso išimtinės ES valstybių narių kompetencijos sričiai, ES atlieka esminį vaidmenį bendradarbiaudama su kitomis institucijomis, pavyzdžiui, su Pasaulio sveikatos organizacija, Jungtinių Tautų narkotikų kontrolės ir nusikalstamumo prevencijos biuru, Europos narkotikų ir narkomanijos stebėsenos centru, akademinė bendruomenė ir pilietinės visuomenės organizacijomis, teikdama konsultacijas, palengvindama geriausios praktikos platinimą ir palaikydama standartizuotas informacines sistemas. Tai taip pat taikoma teisinėms priemonėms ir sveikatos priežiūros darbuotojų mokymo programoms psichikos sveikatos sutrikimų ir su psichotropinių medžiagų vartojimu susijusių sutrikimų srityje,

PRAŠO ES VALSTYBIŲ NARIŲ IR KOMISIJOS, TAIP PAT KITŲ ATITINKAMŲ ES ĮSTAIGŲ IR AGENTŪRŲ ATITINKAMOSE JŲ KOMPETENCIJOS SRITYSE IR ATITINKAMAIŠ LYGMENIMIS, LAIKANTIS SUBSIDIARUMO PRINCIPŲ:

1. LAIKYTI su narkotikų vartojimu susijusius sutrikimus, kartu su kuriais pasireiškia kiti psichikos sveikatos sutrikimai, svarbiu iššūkiu teikiant priklausomybės nuo narkotikų gydymo ir psichinės sveikatos paslaugas ir vykdant politiką, kuriai reikia daugiadalykių ir visapusiškų reagavimo į šių sutrikimų turinčių asmenų poreikius priemonių;
2. PEREITI PRIE **intervencinių priemonių vykdymo įvairiais sistemos lygmenimis**, kad su narkotikų vartojimu susijusių sutrikimų ir kitų psichikos sveikatos sutrikimų turinčių asmenų atveju valdymo srityje būtų laikomasi daugiadalykio požiūrio ir įtraukiami visi atitinkami suinteresuotieji subjektai, įskaitant politikos formuotojus, sveikatos ir socialinės srities specialistus, akademinę bendruomenę, pilietinę visuomenę ir realios patirties turinčius asmenis;
3. **sveikatos, psichikos sveikatos ir narkotikų** politikoje NUMATYTI poreikį parengti priemones, kuriomis būtų siekiama patenkinti su narkotikų vartojimu susijusių sutrikimų ir kitų psichikos sveikatos sutrikimų turinčių asmenų poreikius, ir skirti ypatingą dėmesį pažeidžiamoje padėtyje esančių asmenų grupėms ir lyčių lygybės nuostatomis;
4. RENGTI IR ĮGYVENDINTI **prevencijos, rizikos ir žalos mažinimo, gydymo, pasveikimo, integracijos ir reintegracijos programas**, taip pat sistemingo kitų gretutinių psichikos sutrikimų nustatymo metodus, grindžiamus moksliniais duomenimis ir geriausia praktika;
5. SIEKTI nediskriminuojant imtis konkrečių pastangų, kad būtų rengiamos **individualizuotos intervencinės priemonės**, pritaikytos prie asmenų specialiųjų poreikių ir jų konkrečių individualių bei socialinių veiksnių ir komorbidiškumo (pvz., psichiatrinio sutrikimo rūšies ir su narkotikų vartojimu susijusio sutrikimo rūšies);
6. YPATINGĄ DĖMESĮ SKIRTI asmenims, turintiems ir su narkotikų vartojimu susijusių sutrikimų, ir kitų psichikos sveikatos sutrikimų, skirto tinkamo ir veiksmingo gydymo **pasiekiamumui ir prieinamumui**, nesvarbu, per kokią įstaigą būtų patenkama į sveikatos ir priežiūros sistemas, (įskaitant žalos mažinimo paslaugas), laikantis principo „kreiptis galima visur“, ir užtikrinti veiksmingą koordinavimą;

7. RAGINA užtikrinti pakankamą **institucinę ir finansinę paramą** tinkamoms priemonėms, kuriomis siekiama patenkinti asmenų, turinčių su narkotikų vartojimu susijusių sutrikimų, su kuriais kartu pasireiškia kiti psichikos sveikatos sutrikimai, poreikius parengti;
8. PROPAGUOTI priemones, kuriomis siekiama **kuo labiau sumažinti stigmatizaciją ir diskriminaciją**, susijusias ir su psichikos sveikata, ir su narkotikų vartojimu, įskaitant lyčiai atžvalgaus požiūrio laikymąsi;
9. UŽTIKRINTI asmenų, kurie vienu metu patiria su narkotikų vartojimu susijusius sutrikimus ir kitus psichikos sveikatos sutrikimus, galimybes naudotis paslaugomis **baudžiamosios justicijos sistemoje**, ypač kalėjimuose, nepilnamečių pataisos įstaigose arba pataisos centruose;
10. TEIKTI IR UŽTIKRINTI sveikatos priežiūros ir kitų sričių specialistų pirminį ir tęstinį **profesinį mokymą**, kaip elgtis susidūrus su vienu metu pasireiškiančiais su narkotikais susijusiais sutrikimais ir kitais psichikos sutrikimais;
11. REMTI **patikimų ir palyginamų rodiklių** rengimą visose šalyse, nes tai yra esminiai įrankiai norint tinkamai stebėti padėtį, susijusią su asmenimis, turinčiais su narkotikų vartojimu susijusių sutrikimų ir kitų psichikos sveikatos sutrikimų, palengvinti dvejopo pobūdžio sutrikimų atrankinę patikrą ir diagnostiką ir įvertinti su šia tema susijusią politiką;
12. TEIKTI PIRMENYBĘ su narkotikais susijusių sutrikimų ir kitų psichikos sveikatos sutrikimų įvairių aspektų **moksliniams tyrimams** IR JUOS REMTI, akcentuojant lygiaverčių apibrėžčių ir matavimo metodų / įrankių lygiavertiškumo svarbą ir įtraukiant su geriausia praktika susijusius tyrimus, kad specialistams būtų sudarytos sąlygos tinkamai juos įgyvendinti.